

RAZISKOVALNE METODE

UDC
UDK 911.001 (497.12) = 863

REDAKCIJSKA ZASNOVA IN STRUKTURA PREDVIDENE REGIONALNO-GEOGRAFSKE MONOGRAFIJE SLOVENIJE

Svetozar Ilešič*

Uvodna pripomba. V srednjeročni delovni program Geografskega inštituta Antona Melika pri SAZU je vključena tudi tema z naslovom »Regionalizacija Slovenije«. Kot eden od ciljev te teme je predvidena priprava strukture regionalnogeografske monografije Slovenije. Pisec teh vrstic, ki je dal pobudo za uvrstitev te delovne teme v delovni program inštituta in v skupni raziskovalni program SAZU, oblikovan pod naslovom »Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda«, je v uvodni fazi dela pripravil spodaj objavljeno redakcijsko zasnovo predvidene regionalnogeografske obdelave Slovenije. Tu objavljena shema naj bi služila za razpravo, ki bi jo o njej organizirali v začetku leta 1982 in h kateri bi bili povabljeni vsi tisti slovenski geografi, ki bi želeli pri tem delu sodelovati.

Shema naj bi tudi že vnaprej začrtala — ne glede na število bodočih sodelavcev — enotno redakcijsko noto. Ta naj bi se pokazala zlasti v enotnem konceptu obdelave posameznih regionalnih enot različnih stopenj.

Pri tem velja opozoriti, da bi se delo zaenkrat omejilo na regionalnogeografsko obdelavo, še posebno, ker bo skupna problematika in pregled celotne Slovenije prikazana že v pripravljajočem se Atlasu Slovenije. Obdelava naj bi tudi čim manj zahajala v statistične podrobnosti, s čimer naj bi se zmanjšala nujnost sprotne statistične aktualizacije monografije, ki se bo pripravljala več let. Skrčiti bo treba na najmanjšo mero tudi deskriptivne krajepisne podrobnosti, ki jih je v zadovoljivi meri prinesel že Krajevni leksikon Slovenije.

Namesto splošnega pregleda Slovenije naj bi se pa vendar kot nujen uvod v regionalnogeografsko obravnavanje uvrstila krajša poglavja, ki bi dajala pregled čez pokrajinsko tipološke raznoličnosti Slovenije (tipološke pokrajine), prav tako pa čez raznoličnosti v zgodovinsko-razvojnem pogledu (zgodovinske pokrajine) v sodobnem družbeno-gospodarskem razvoju (pokrajine različne razvojne stopnje).

Jedro monografije bi bila seveda obdelava po regijah. Kot osnovna shema regionalne razdelitve bi služila shema, objavljena v Geografskem vestniku

* Dr., akademik, zaslužni profesor univerze, Geografski inštitut Antona Melika, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 4, 61000 Ljubljana, YU

1972.¹ Vsaka od petih, tam opredeljenih osnovnih regionalnih enot bi bila najprej karakterizirana v celoti po svojih pokrajinskih sestavinah, pa po svojih funkcijah v slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Pri vsaki od osnovnih regionalnih enot bi nato sledila obdelava enot nižje stopnje (mezoregij), ki ponekod v glavnem ustrezajo medsebojno povezanim skupinam občin. Vsaka mezoregija bi bila obravnavana prav tako po pokrajinskih sestavinah, na čemer bi bilo celo težišče obravnave, pa seveda po svoji funkciji v slovenskem prostoru. Prav tu naj bi bile jasno nakazane na eni strani več ali manj trajne sestavine danega geografskega okolja, predvsem naravne, pa tudi antropogene, podedovane od dose- danjega razvoja, na drugi strani pa nestabilne, hitro spremenljive družbene sestavine, nekako po zgledu, kakor je pisec teh vrstic to skušal storiti pri obravnavanju koroške regije.² Še podrobneje bi bilo potrebno obdelati še enote nižje stopnje (submezoregije in mikroregije), ki so, zlasti prve, deloma zaradi dejanskega ozemeljskega ujemanja, deloma pa iz praktičnih razlogov zaradi uporabe razpoložljivega gradiva istovetne z občinami. Težišče obravnave bo tu seveda na funkcijah, naj bi pa ne bili prezreti podrobnejši elementi pokrajinske sestave. V skladu s tem je shema regionalnih enot, predlagana v Geografskem vestniku 1972,¹ v tu objavljeni shemi dopolnjena s predlogi za regionalne enote nižje stopnje in njihove pokrajinske sestavine.

Struktura monografije bi potemtakem imela nekako takole lice.

I. UVODNI PREGLED

A. Pokrajinsko-tipološke osnove regionalne raznoličnosti Slovenije

Poglavje bo sestavljeno v istem smislu kakor so to bili dosedanji podobni pregledi pisca teh vrstic in drugih geografov.³

B. Zgodovinsko-razvojne osnove regionalne raznoličnosti Slovenije

Poglavje bo sestavljeno v istem smislu kakor dosedanji podobni pregledi.³ Težišče obravnavanja bo na vlogi nekdanjih avstroogrskih dežel, politični razdelitvi med obema vojnoma ter razlikah v vplivih klasične železniško-industrijske revolucije.

C. Sodobne socioekonomske osnove regionalne raznoličnosti Slovenije

Gre za obravnavanje vpliva podedovanih regionalnih razlik še v današnji regionalni diferenciaciji ter vpliva današnjih socioekonomskih dogajanj v njej.

II. OBDELAVA PO REGIJAH

1. OSREDNJA (ZGORNJEPOSAVSKA) SLOVENIJA

Pregled pokrajinskih sestavin: posavski del zahodnega slovenskega alpskega sveta (vzhodne Julijske Alpe in zahodne Karavanke) z vmesnimi dolinskimi pokrajinami, Gorenjske ravnine in Dobrave, posavski del vzhodnega slovenskega alpskega sveta (Tržiške in Kamniške Alpe); iz predalpskega sveta posavski del zahodnega predalpskega hribovja (Loško, Polhograjsko in

Rovtarsko hribovje), zahodni del vzhodnega (Posavskega) predalpskega hribovja, osrednje ravnine dna Ljubljanske kotline (Kranjsko-sorško polje, Vodiško-skaručensko polje, Bistriška ravnina, Ljubljansko polje, Ljubljansko barje); iz notranjekraškega sveta zahodni del nizkega Dolenjskega krasa, dolenjske kraške planote in polja, notranjske kraške planote in polja.

Skupna funkcija v slovenskem prostoru. Osrednja prometna, organizacijska in narodnostno-politična ter kulturna funkcija. Funkcija prehoda iz Srednje v Jugovzhodno Evropo ter iz Sredozemlja v Podonavje.

A. Zgornja Gorenjska

Pokrajinske sestavine: Vzhodne Julijske Alpe in zahodne Karavanke, zgornja savska Dolina, Bohinj, Blejski kot in Dežela, severovzhodni del gorenjskih Dobrav

Skupna funkcija v slovenskem prostoru: alpsko kmetijstvo, lesno gospodarstvo, industrija, turizem.

Podrobnejše obravnavanje, posebno prebivalstva in funkcij, po obeh občinah: a) Jesenice (Dolina in del Dežele), deloma po KS, b) Radovljica (Dežela, severni del Dobrav s Kropo, Blejski kot, Bohinj).

B. Srednja Gorenjska

Pokrajinske sestavine: Kranjsko-sorško polje, jugovzhodni del Gorenjskih Dobrav s podoljem Tržiške Bistrice, Tržiške in zahodne (kokrške) Kamniške Alpe s Storžiškim podgorjem in Jezerskim, Škofjeloško hribovje.

Skupne funkcije: samostojna industrijska žarišča in industrializacijska povezava s sosednjima regijama. Prometna funkcija ob poteh na Koroško in v Posočje.

Podrobnejše obravnavanje po občinah (in njihovih pokrajinskih sestavnih delih): a) Kranj (Kranjsko polje s Storžiškim podgorjem, jugovzhodne Gorenjske Dobrave, Jezersko z delom vzhodnih Karavank in zahodnih Kamniških Alp, b) Tržič (doline v Trziških Alpah, del Gorenjskih Dobrav (Kovor, Leše), c) Škofja Loka (del Sorškega polja, Loško hribovje vključno Poljansko, Selško in Žirovsko dolino), obravnavanje deloma možno po nekdanjih občinah Škofja Loka, Žiri, Železniki.

C. Ožja Ljubljanska regija

Pokrajinske sestavine: Ljubljansko polje in Ljubljansko barje s hribovitim zaledjem (Polhograjsko in Rovtarsko hribovje, Krmsko in Velikolaško hribovje) in ravninskimi zatoki (Ižansko), zahodni del Posavskega hribovja, Bistriška ravnina.

Funkcija v slovenskem prostoru: glavno težišče osredneslovenskih funkcij republiškega značaja, osrednja prometna funkcija.

Podrobnejše obravnavanje ljubljanskih občin: a) Center (z geografskimi sestavnimi deli Stari center, Novi center, Šempeter z Volmatom, Poljane s Kodeljevim, Prule z Žabjakom), b) Bežigrad (severni in severovzhodni del Ljubljanskega polja), c) Šiška (severnozahodni del Ljubljanskega polja, Vodiško-skaručensko polje in sestavine nekdanje občine Medvode: jugovzhodni del Sorškega polja, Smledniški kot, severna stran Polhograjskega hribovja), d) Moste-Polje (jugovzhodni del Ljubljanskega polja pod Golovcem in ob Ljubljani, jugozahodni

del Posavskega hribovja), e) **Vič-Rudnik** (južna predmestja in obmestje Ljubljane, večina Ljubljanskega barja in njegovega hribovitega zaledja: Presersko in Ižansko, Želimeljsko-turjaško, Velikolaška pokrajina z vzhodnimi Blokami-Rutami).

Podrobnejše obravnavanje vzhodnogorenskih občin: a) **Kamnik** (zgornji del Bistriške ravnine z obrobniimi Dobravami — Tunjiškimi, Komendskimi in Stranjsko-godiškimi, Kamniške Alpe in planine s Kamniško Bistrico in podgorjem Županijih njiv, dolina Črne z Gozdom, Tuhinjska dolina s Palovško-rakitovškim hribovjem), b) **Domžale** (spodnji del Bistriške ravnine, Moravska dolina, Črni graben s hribovitim zaledjem v zahodnem Posavskem hribovju).

Podrobnejše obravnavanje notranjskih in dolenskih občin: a) **Vrhnika** (zahodni del Barja z Borovniškim zatokom in Podlipsko dolino), b) **Grosuplje** (Grosupeljska kotlina, zgornja Krka z zahodno Suho krajino in severnimi Dobrepolji, srednjedolenske pokrajine: Višnjanski kot, Stiški kot in zgornja Temeniška dolina), c) **Litija** (zahodno visoko Zasavje s središčem v razširjeni Savski dolini pri Litiji ter z zaledjem v Litijskem hribovju).

D. Črni revir

Pokrajinske sestavine: osrednji del visokega Zasavja (podolžne doline trboveljske sinklinale, Čemšeniško-mrzliško prigorje, prečne pretočne doline proti Savi, Savska dolina in Podkumsko Zasavje).

Funkcija v slovenskem prostoru: glavna slovenska premogovno-rudarska baza in z njo zvezana krajevna industrializacija. Prometna vloga ob stari železniški magistrali. Žarišče delavskega gibanja.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) **Zagorje** (dolina Medije in Orehovice do razvodnja pri Trojanah in Kandršah, del Savske doline, Podkum), b) **Trbovlje** (Trboveljska dolina s hribovitim zaledjem in Dobovcem onstran Save), a) **Hrastnik** (Hrastniška dolina z zaledjem).

E. Gozdna jugozahodna Dolenjska

Pokrajinske sestavine: kraški polji Ribniško in Kočevsko z obdajajočimi ju planotami.

Funkcija v slovenskem prostoru: ena od glavnih lesnogospodarskih in živinorejskih baz.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) **Ribnica** (Ribniško polje z obrobjem, južni del Velikolaške pokrajine s Sodražico, južni del Dobrepolj), b) **Kočevje** (Kočevsko polje z obdajajočimi planotami, vključno Rog, jugozahodna Suha krajina, Struge ali južno Dobrepolje, Kostelsko ob prehodu na Kolpo, Osilniško Zakolpje, Dragarsko podolje, Poljanska dolina s Predgradom na prehodu v Belo krajino).

F. Gozdna severovzhodna Notranjska

Pokrajinske sestavine: kraška polja in planote severovzhodne Notranjske.

Funkcija v slovenskem prostoru: ena od glavnih lesnoindustrijskih baz Slovenije, prometna vloga ob glavni prometni poti iz notranjosti Slovenije v Sredozemlje ter stranskimi prometnimi odcepki na Idrijsko in Tolminsko ter na zgornjo Kolpo.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) Logatec (Logaško polje s Hottenjskim in Grčarevskim podoljem, severovzhodni rob Planinskega polja, del Rovtarskega hribovja ali Logaško-žirovskih Rovt), b) Cerknica (Cerkniško polje z obrobjem, Rakovsko podolje z Rakekom in Uncem, Loška dolina z zaledjem, Raki-tenska planota, večina Blok, Loški potek).

2. SAVINJSKO-SOTELSKA SLOVENIJA

Pregled pokrajinskih sestavin: Alpskemu svetu pripadajo Savinjske Alpe in savinjska stran vzhodnih Karavank, predalpskemu svetu Savinjsko predgorje z Gornjo Savinjsko in Zadrebško dolino, Šaleška dolina, savinjski del Posavskega hribovja in Vitanjsko-konjiško hribovje s širokim Ponikevskim in Dobrnsko-hudinjiskim prigorjem. Na prehodu iz predalpskega v subpanonski svet sta Spodnja Savinjska dolina in Kozjansko, močno subpanonski pa so Boško hribovje s svojim (Boškim) prigorjem, Voglajnsko in Zgornjesotelsko podolje in Spodnje Sotelsko ob Sotli.

Skupna funkcijska in socioekonomska označba: skupna navezanost na prometne tokove ob Savinji in Voglajni ter njenem sotočju; Velika funkcijska in socioekonomska raznoličnost, razlike zlasti med močno agrarnim subpanonskim vzhodom ter alpskim in predalpskim, lesno gospodarskim in ponekod industrijskim zahodom. Ravno zaradi teh razlik, ki so nekaka miniatura razlik v vsej Sloveniji, se v vseh poprečnih kaže poprečna slovenska socioekonomska struktura.

A. Osrednja regija Savinjske Slovenije

Pokrajinske sestavine: Spodnja Savinjska dolina s svojim sredogorskim in na vzhodu subpanonskim obrobjem, dolina Savinje pod Celjem (Deber) do Izliva v Savo, Velenjska kotlina (Šaleška dolina).

Funkcijska označba: osrčje Savinjsko-sotelske Slovenije z življenjskim žariščem in prometnim stičiščem v Celju, močna industrijska vloga, razen v Celju tudi v samostojnih žariščih (Velenje-Šoštanj, Laško) in s po podeželju raztreseno industrijo; vodilna vloga v slovenskem hmeljarstvu.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) Celje (vzhodni del ravninske Spodnje Savinjske doline z delom subpanonske Voglajnske pokrajine in Dramelj-skih goric na subpanonskem vzhodnem obrobju, vzhodni del severnega obrobja ravnine: Rožna dolina, Dobrnsko-hudinjisko prigorje), b) Zalec (zahodni del ravninskega dna Spodnje Savinjske doline z Vranskim kotom, na južnem obrobju Posavsko hribovje z osamljenimi naselbinskimi celicami Zaplanina in Reka, Zabu-kovniško prigorje pod Mrzlico, na severnem obrobju Ponikevska planota ter prigorje in zagorja Gore Ojlike), c) Laško (vzhodni del južnega obrobja Celjske kotline v Posavskem hribovju, Deber spodnje Savinje z zaledjem v stranskih dolinah in po hribovju na območju Rečice, Gračnice in Lahomnega, tja do sotočja s Savo pri Zidanem mostu in še dalje, vključno sotočje desnega pritoka Save Sopote pri Radečah in desni breg Save pod Radečami), d) Velenje (Šaleška dolina z obdajajočim jo Savinjskim predgorjem, južnim prigorjem Uršlje ali Zavodenjskim prigorjem, Smrekovškim prigorjem, spodnja dolina Pake).

B. Gornja Savinjska dolina

Pokrajinske sestavine: Savinjske Alpe (Solčavsko) s svojimi dolinami (Logarsko, Matkovim kotom, Robanovim kotom), Luška pokrajina, Zgornjesavinjsko medvodje z Zadrebško dolino, Mozirska kotlina s prigorjem Golt, severna Menina in severno Dobrovlje, hribovje Vel. Rogatca s prigorjem, Golte, del Smrekovškega hribovja in njenega prigorja.

Funkcija v slovenskem prostoru: ena od vodilnih gozdarsko-lesnoindustrijskih slovenskih pokrajin, živinoreja na samotnih kmetijah, turizem, prometna povezava (pomanjkljiva) med Osrednjo Slovenijo ter Koroško (našo in avstrijsko).

Podrobnejše obravnavanje v okviru občine Mozirje, upoštevajoč posebne probleme posameznih naseljenih celic: KS Gornji grad, Solčava, Luče, Ljubno, Rečica ob Savinji, Nazarje, Mozirje.

C. Sotelsko-voglajnska pokrajina

(Sotelsko in Kozjansko)

Pokrajinske sestavine: na severu Voglajnsko podolje z Drameljskimi in Ponikevskimi goricami, Zgornje Sotelsko z Rogaškim podoljem, subpanonski svet z izrastki predalpskega sveta na severnem obrobju; na jugu Kozjansko s Srednjim Sotelskim: prepletanje subpanonskih gorc in odrastkov Posavskega hribovja.

Funkcijska vloga v slovenskem prostoru: močna agrarna zaostalost spričo prometne odmaknjenosti, zlasti v južnem delu, zaradi česar se je tamkašnje regionalno ime Kozjansko napačno razširilo tudi na severni, voglajnsko-zgornjesotelski svet, ki je prometno bolj odprt.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) Šentjur (vzhodni del Voglajnskega podolja in Drameljskih gorc, Ponikevske gorice, Zahodne ali Planinsko in Slivniško Kozjansko), b) Šmarje pri Jelšah (Zgornje Sotelsko z Rogaškim podoljem, Vzhodno Kozjansko ali Srednje Sotelsko).

3. SEVEROVZHODNA (SPODNJEPODRAVSKA) SLOVENIJA

Pregled pokrajinskih sestavin: od subpanonskega sveta nizko slovensko Podravje (Goričko in Lendavske gorice, Pomurska ravnina, Slovenske gorice, Podravska ravnina, Podpohorske in Dravinjske gorice, Haloze), od predalpskega sveta Pohorsko Podravje z vmesnimi dolinami (podpohorsko Dravsko, Mislinjsko, Mežiško), Doliško-vitanjsko podolje, severni del Konjiško-vitanjskega hribovja z Dravinjsko dolino.

Skupna funkcijska označba: prometno in gospodarsko posredovanje med alpsko-predalpskim in subpanonskim svetom, navezanost na glavno prometno os ob vzhodnem vznožju Alp, kombinacija gozdnega in kmetijskega gospodarstva, posamezna močna industrijska žarišča, energetska baza Drave.

A. Mariborsko-ptujsko Podravje

Pokrajinske sestavine: Podravska ravnina (Dravsko in Ptujsko polje), vzhodno Pohorje s Podpohorskimi in Dravinjskimi goricami, dolina Dravinje s Savinskim in Halozami, spodnja podpohorska Dravska dolina (Ruško podolje), podravska stran Slovenskih gorc z Ormoškimi Obdravjem.

Osnovna funkcijska označba: izžarevanje močne industrializacijske in urbanizacijske moči Maribora in dravske hidroenergetske baze, samostojna industrijska žarišča ob glavni prometni osi južno od Maribora in v Kidričevem, močna kmetijsko-vinogradniška vloga.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) Maribor oz. njegove občine (Ruško podolje in zgornji del Dravskega polja, vzhodno Pohorje s Podpohorskimi goricami, Kozjak kot vzhodni del Dravskega obmejnega hribovja, Zahodne Slovenske ali Mariborske gorice z zgornjo dolino Pesnice). Obravnava se bo morala nanašati tudi na nekatere podatke o nekdanjih štirih in današnjih šestih mariborskih občinah; b) Lenart (del Zahodnih in Osrednjih Slovenskih goric s srednjo dolino Pesnice), c) Ptuj (Južne Slovenske gorice s spodnjo dolino Pesnice, vzhodni del Dravskega polja s spodnjo Dravinjsko dolino, Ptujsko polje, Haloze), d) Ormož (jugovzhodne Slovenske gorice z Ormoškim Obdravjem), e) Slovenska Bistrica (jugovzhodno Pohorje s Podpohorskimi in Dravinjskimi goricami), f) Slovenske Konjice (zgornja Dravinjska dolina ter njeno podpohorsko in pohorsko zaledje).

B. Koroška regija

Pokrajinske sestavine: zahodno Pohorsko Podravje (zahodno Pohorje, vzhodne Karavanke, Doliško podolje, Mislinjska dolina, Mežiška dolina, zahodni del Dravskega obmejnega hribovja, podpohorska Dravska dolina z Dravograjskim dolinskim razpotjem).

Funkcija v slovenskem prostoru: posredovanje prometa med Dravsko dolino, Savinjsko dolino in Celovško kotlino, obmejna lega z zaviralnimi in posreovalnimi vplivi, industrijska žarišča, oprta na tradicijo in rudarstvo, močno gozdno-lesno gospodarstvo.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) Radlje (Muško-radeljska kotlina v podpohorski Dravski dolini, Remšnik v Dravskem obmejnem hribovju, Ribniško podolje, Ribniško Pohorje), b) Dravograd (zahodni del podpohorske Dravske doline z Dravograjsko-libeliškim Zadravjem, Košenjak, Strojna, zahodni del Pohorja in spodnje Mislinjske doline), c) Ravne na Koroškem (Mežiška dolina, vzhodne Karavanke, južna Strojna, Koprivensko-javorsko podolje), d) Slovenj Gradec (Mislinjska dolina, jugozahodno Pohorje, del vzhodnih Karavank).

C. Pomurje

Pokrajinske sestavine: pripadajo vse subpanonskim ravninam in gričevjem, in sicer na levem bregu Mure (Prekmurje): Prekmurska ravnina (Ravensko in Dolinsko), Goričko s podgorjem (prekmursko pleistocensko teraso), Lendavske gorice; na desnem bregu Mure (Štajersko ali prieško Pomurje): Apaško polje, Zgornje (Radgonsko) in Spodnje (ožje) Mursko polje, z dolinskimi zatokom ob spodnji Ščavnici, dolina Ščavnice, Radgonsko-kapelske, Osrednje Slovenske in Ljutomerške gorice.

Funkcijska označba: odmaknjenost od slovenskega osrčja, zato še močno prevladujoča vloga kmetijstva, sezonski in stalen odtok delovne sile, zdomstvo, naraščajoča vloga zdraviljškega turizma. Razlike kot učinki nekdanje meje med

Ogrsko in Štajersko: drugačna družbena in posestna struktura v Prekmurju s starejšim in močnejšim razvojem izseljeništvu in sezonstva, močnejša in bolj utrjena vloga kmetijstva, še posebno vinogradništva in sadjarstva v Štajerskem Pomurju.

Podrobno obravnavanje po občinah: a) Murska Sobota: Ravensko z mestom Mursko Soboto, Zahodno Goričko, Srednje Goričko (nekdanja občina Petrovci-Šalovci), del Dolinskega (nekdanja občina Beltinci), b) Lendava (večina Dolinskega, jugovzhodno Goričko, Lendavske gorice), c) Ljutomer (Spodnje Mursko polje, spodnja Ščavniška dolina, Ljutomerske gorice), d) Gornja Radgona (Zgornje ali Radgonsko Mursko polje, Radgonsko-kapelske gorice, srednja dolina Ščavnice z Osrednjimi Slovenskimi goricami, Apaško polje).

4. JUGOVZHODNA (SPODNJEPOSavsKA) SLOVENIJA

Pregled pokrajinskih sestavin: od predalpskega sveta Nizko Posavsko hribovje (Krško hribovje z Mirensko dolino in Bohorsko-orliškim prigorjem onstran Savske doline), od subpanonskega sveta Brežiška ravnina z obrobjem (Spodnje Sotelsko), Krška ravan z obrobjem, od subpanonsko-subdinarskega sveta Srednja Krška dolina (Novomeška kotlina ali pokrajina), Gorjanci in Bela krajina, od dinarsko-kraškega (subdinarskega) sveta vzhodna Suha krajina in zgornja dolina Krke, nizki Dolenjski kras ob Temenici.

Skupna funkcijska označba: odmaknjenost od glavnih življenjskih središč Slovenije, ob savski prometni poti bolj nagnjenost k Zagrebu, drugje do nedavna precejšnja nerazvitost.

A. Spodnje Slovensko Posavje

Pokrajinske sestavine: spodnji del Savske doline v Sloveniji z gričevnatim obrobjem na dolenjski (Kostanjeviško podgorje) in sotelski strani (Bizeljsko), višje hribovito zaledje nizkega Zasavja na levem (Bohor, Orlica) in desnem bregu (Jatensko in Krško hribovje).

Funkcija v slovenskem prostoru: družitev prometnih poti ob Savi proti Zagrebu in ob Krki od Novega mesta, nagla industrializacija (Krško) in izgradnja energetskih baz (jedrska elektrarna, Brestanica).

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) Sevnica (dolina Save ob sotočju z Mirno s spodnjo dolino Mirne, Jatensko in Krško hribovje, del Bohorsko-orliškega hribovja), b) Krško (Krška ravan z gričevnatim obrobjem okrog Rake na severu in v Kostanjeviškem podgorju na jugu, del Bizeljsko-sromeljskih goric onstran Save), c) Brežice (del Brežiške ravnine z Dobravami, spodnjim Obsoteljem, Kapelami in Bizeljskim, južni del Krške ravnine (Krškega polja) in vzhodni del Kostanjeviškega podgorja).

B. Vzhodna Dolenjska

Pokrajinske sestavine: zahodni del Krškega polja, Srednja Krška dolina (Novomeška pokrajina ali »kotlin«), severni Gorjanci s podgorjem, zgornja dolina Mirne, zgornja in srednja dolina Temenice, severovzhodna Suha krajina, zgornja dolina Krke.

Funkcija v slovenskem prostoru: tradicionalno upravno, kulturno in gospodarsko središče Dolenjske z Novim mestom, zdaj novim žariščem industrializacije.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) **Novo mesto** (zahodni del Krške ravnine, obsegajoč Šentjernejsko polje in Dobrave, Škocjansko-šmarješko hribovje, spodnja dolina Temenice z Mirno pečjo, srednja Krška dolina ali Novomeška pokrajina, v podrobnem sestoeča iz novomeškega osrčja, Trškogorskega hribovja, Gorjanskega podgorja. Ljubenskega hribovja in Prečensko-straškega kota, zgornja dolina Krke z delom vzhodne Suhe krajine), b) **Trebnje** (zgornja, razširjena dolina Mirne z obrobjem in zaledjem, ki jo sestavljajo Mirensko-mokronoška kotlina, Šentrupertske hribovje v prigorju Jatne, Čateško hribovje in Trebelsko hribovje, srednja dolina Temenice ali Trebenjska dolina, severovzhodna Suha krajina).

C. Bela krajina

Pokrajinske sestavine: belokranjski nizki kras, južni Gorjanci s podgorjem, zahodni Rog s podgorjem.

Funkcija v slovenskem prostoru: prometno odmaknjena, še precej zaostala kmetijsko-vinogradniška pokrajina s prehodi na hrvaško stran, s prehodnimi potezami tja tudi v prebivalstvu in folklori. Vodilna vloga v NOB.

Podrobnejše obravnavanje po občinah: a) **Črnomelj** (Črnomeljski ravniki, Suhorsko-dragatuško podolje, Dobliško-otovško podgorje, Semiško podgorje, Črmošnjiško podolje z Rožnim dolom, Adlešiško Obkolpje ali Zakolpje, Vinica, del Poljanske doline), b) **Metlika** (Gradaško in Metliško Obkolpje ali Zakolpje, jugovzhodni Gorjanci s prigorjem).

5. ZAHODNA (PRIMORSKA) SLOVENIJA

Pregled pokrajinskih sestavin: od pravega primorskega (submediteranskega) sveta obalno območje slovenske Istre ter v zaledju flišna Koprška brda, iz zmerno submediteranskega sveta matični Kras, Vipavsko, Goriška ravan in Goriška Brda, od subdinarsko-submediteranskega sveta Brkini z dolino Notranjske Reke in Pivko (Postojnsko kotlino), od submediteransko-subalpskega sveta srednja Soška dolina in njeno zaledje, imenovano Gore, iz alpskega sveta Zgornje Posočje.

Splošna funkcijska označba: socioekonomsko in kulturno povezovanje Osrednje Slovenije in Podonavja z Jadranom in severno Italijo, osredotočenost razvoja ob ustreznih prometnih žilah, posebna razvojna faza v času Italijanske zasedbe, nova vloga ob odprti italijansko-jugoslovanski meji, pomembnost vloge naradnostnih manjšin.

A. Koprsko primorje

Pokrajinske sestavine: obala slovenske Istre ob Koprskem in Piranskem zalivu z dolinama Rižane in Dragonje, zajedenima globoko v flišno zaledje Koprskih Brd.

Splošna funkcijska označba: težišče slovenskega pomorstva in primorskega turizma.

Podrobna obravnava po občinah: a) Koper (primorje Koprskega zaliva z zaledjem v dolini Rižane ter v koprskem Podgorju) s pristaniško in vodilnimi centralnimi funkcijami), b) Izola (izolska obala s flišnim zaledjem na območjih naselij Dvori in Malija) z industrijsko in turistično funkcijo, c) Piran (Piranski in Strunjski zaliv s flišnim zaledjem, Sečoveljska ravnina z dolino Dragonje in njenih pritokov), s turistično (Portorož, Strunjan) in pomorsko organizacijsko funkcijo (Piran).

B. Primorsko kraško zaledje

Pokrajinske sestavine: od notranjeslovenskega kraškega sveta zgornja in spodnja Pivka (Postojnska kotlina), iz submediteransko-subdinarskega sveta Brkini z Ilirskobistriškim podgorjem, podolje Podgrajsko-materijskega krasa, Podgorski kras, Čičarija, matični ali Tržaški Kras, deleč se na vzhodni ali Divaško-sežanski Kras, Srednji ali Komenski Kras in Zahodni ali Dobrečski Kras).

Skupna funkcijska označba: poleg kraške obdelave zemlje gozdno gospodarstvo, oprto na surovinsko gozdno zaledje, močan vpliv obalnih mest (Trsta, Kopa, Reke) in zato koncentracija neagrarnih aktivnosti ob glavnih prometnih žilah proti morju, kraški turizem.

Podrobna obravnava po občinah: a) Postojna (Spodnja Pivka in Podnanaška Pivka, Bukovsko podolje, Planinsko polje, Košanski kras, Zgornja Pivka) z lesnogospodarsko in turistično funkcijo, b) Ilirska Bistrica (Ilirsko-bistriško ali Snežniško podgorje, Brkini s srednjo dolino Notranjske Reke, Jelšansko podolje, Kneški kras) z lesnogospodarsko in prometno funkcijo ter močno gospodarsko zaostalostjo v Brkinih, c) Sežana (Divaški kras z Vremsko dolino, Senožeško polje, Sežanski kras z Lokvami, Tomajski in Komenski kras, severovzhodni ali Stanjelski kras s štjaškim hribovjem, del Brkinov, v obsegu nekdanje občine Hrpelje Hrpeljsko-materijski kras v severnem delu Podgrajsko-materijskega podolja, podgorje Brkinov z delom zahodnih Brkinov, del Podgorskega krasa).

C. Spodnje Posočje

Pokrajinske sestavine: Soška (Goriška) ravan, Goriška Brda, Vipavsko z višjim planotastim zaledjem, srednja Soška dolina (Kanalsko) s Kambreškim hribovjem na zahodni in kraškimi Banjščicami z Lokavcem in Čekovanom na vzhodu.

Skupna označba: prevladovanje submediteranske kulturne pokrajine, kombinacija submediteranske obdelave zemlje z gozdnim gospodarstvom, oprtim na planotasto zaledje, pridobivanje zgodnjega sadja in zelenjave, industrija na krajevnih surovinah, prometna gravitacija ob Vipavi in Soči na ožje Goriško.

Podrobna obravnava po občinah: a) Nova Gorica (ožje urbano območje Nove Gorice s Solkanom in Krombergom, Šempeter s Panovcem, Goriška ravan, šempaski in prvačinski del Vipavske doline, Branica, Goriški Kras, Gore, obsegajoče predvsem Trnovski gozd s Čepovanom in Lokovcem), v mejah nekdanje občine Kanal Kanalsko ob srednji Soški dolini, Kambreško hribovje in zahodne Banjščice, v mejah nekdanje občine Dobrovo Goriška Brda, b) Ajdovščina: Zgornja in Srednja Vipavska dolina, Vipavska (šmarska) Brda, Gore s Trnovskim gozdom, Hrušico in Nanosom in tamkajšnjimi naseljenimi celinami (Dol, Otlica, Predmeja, Predkraj itd.).

D. Zgornje Posočje

Pokrajinske sestavine: od alpskega sveta posočka stran Julijskih Alp, zgornja Soška dolina (Trenta, Soča z Lepeno, Koritnica, Bovška kotlina, Trnovo), iz predalpsko-subdinarskega sveta srednje Posočje s Tolminskim hribovjem in Tolminsko kotlino, Baška grapa, Cerkljansko in Idrijsko hribovje do notranjega kraškega roba (Trnovski gozd, Javornik s Križno goro).

Skupna funkcijska oznaka v slovenskem prostoru: gorski svet s prevlado nazadujoče planinske živinoreje, turistične in sporne hidroenergetske kapacitete, prometna odmaknjenost od slovenskega osrčja in zapletene prometne povezave z njim.

Podrobna obravnava po občinah: a) Tolmin, obsegajoč nekdanjo ožjo občino Tolmin (ožje Tolminsko s spodnjo Idrijco in Baško grapo ter ustreznim gorskim zaledjem), nekdanjo občino Kobarid (Kobariški in Breginjski kot z gorskim zaledjem) in nekdanjo občino Bovec (Bovška kotlina, Soča s Trento, Koritnica z gorskim zaledjem), b) Idrija: dolina Idrijce z obdajajočim hribovjem (Idrijsko hribovje v zgornjem porečju Idrijce s središčem v Idriji ter zaledjem na območju Črnega vrha in Vojskega, Cerkljansko hribovje z dolinskim središčem v Cerknem).

6. ZAMEJSKA SLOVENIJA

Odrpito ostane vprašanje, ali naj bi monografija vključila tudi s Slovenci naseljene pokrajine onstran meja SFRJ. Verjetno bi odločitev padla v prid pozitivni rešitvi. V regionalno obdelavo naših zamejskih pokrajin bi lahko rabila razdelitev, postavljena v Geografskem vestniku 1972 (1):

A. Porabska zamejska Slovenija

Ta del našega zamejstva ni tako obsežen, da bi v strukturi regionalne obdelave zahteval kakršno koli nadaljnjo razdelitev.

B. Koroška zamejska Slovenija

Dvojezično južno Koroško bi obravnavali po treh osnovnih regionalnih enotah:

a) Zahodna južna Koroška (Ziljska dolina, Beljaška sovodenj), v glavnem v mejah okrajev Beljak in Šmohor.

b) Osrednja južna Koroška (Osojsko-vrbovsko hribovje, podolje Vrbškega jezera, Gure, Celovška ravan z obrobjem, Rož), v glavnem v mejah okrajev Celovec in Borovlje.

c) Vzhodna južna Koroška (Velikovško Čezdravje, Podjuna in dolina Bele) v mejah okraja Velikovec.

C. Zahodna zamejska Slovenija

S Slovenci naseljeno ozemlje v Italiji bi razdelili na:

a) Tržaško zamejsko Slovenijo: Trst s slovenskim kraškim zaledjem in Tržaškim primorjem,

- b) Goriško zamejsko Slovenijo: slovenska okolica stare Gorice v Goriški ravnini in v Brdih,
- c) Beneško ali Furlansko Slovenijo, nadalje deljeno na Nadiško Beneško Slovenijo (Nadiške doline, Tersko Beneško Slovenijo ter Rezijo).
- d) Kanalsko dolino, italijanski del nekdanje Koroške.

Opombe

- 1) Ilešič, S., Slovenske pokrajine (Geografska regionalizacija Slovenije), Geografski vestnik XLIV, 1972.
  - 2) Ilešič, S., Vloga koroške regije v slovenskem prostoru. Jugovzhodna Koroška, Ljubljana 1970, str. 9—23.
  - 3) Ilešič, S., Regionalne razlike v družbeno-gospodarski strukturi Slovenije. Geografski vestnik XL, 1968, str. 3—15.
  - 4) Ilešič, S., Geografske karakteristike Slovenije in njenih pokrajin. Zbornik seminarja o slovenskem jeziku, literaturi in kulturi za inozemske slaviste na Filozofski fakulteti v Ljubljani 1974, str. 215—239.
- Vse tu naštetje razprave so ponatisnjene tudi v knjigi: Ilešič S., Pogledi na geografijo, Pogledi 4, Partizanska knjiga, 612 str., Ljubljana 1979.

REDACTION PLAN AND STRUCTURE OF THE PLANED REGIONAL-GEOGRAPHIC MONOGRAPHY OF SLOVENIA

Svetozar Ilešič

(Summary)

The article exposes the scheme of the structure for a regional-geographic monography of Slovenia which is included in the research and publication programme of the Slovenian Academy of Sciences and Arts (Geographical Institute). The main emphasis is given to the detailed regionalization scheme based on the scheme of main regions of Slovenia already published by author in the »Geografski vestnik« 1972.